YHTEISÖJEN TUOMIOISTUIMEN TUOMIO (kuudes jaosto)
24 päivänä syyskuuta 2002 *

Asiassa C-255/00,

jonka Tribunale di Trento (Italia) on saattanut EY 234 artiklan nojalla yhteisöjen tuomioistuimen käsiteltäväksi saadakseen tässä kansallisessa tuomioistuimessa vireillä olevassa asiassa

Grundig Italiana SpA

vastaan

Ministero delle Finanze

ennakkoratkaisun perusteettoman edun palauttamista koskevien yhteisön oikeuden periaatteiden tulkinnasta,

* Oikeudenkäyntikieli: italia.

YHTEISÖJEN TUOMIOISTUIN (kuudes jaosto),

toimien kokoonpanossa: jaoston puheenjohtaja F. Macken sekä tuomarit C. Gulmann, J.-P. Puissochet (esittelevä tuomari), R. Schintgen ja J. N. Cunha Rodrigues,

julkisasiamies: D. Ruíz-Jarabo Colomer,
kirjaaja: R. Grass,

ottaen huomioon kirjalliset huomautukset, jotka sille ovat esittäneet

— Grundig Italiana SpA, edustajanaan avvocato E. Giammarco,

— Italian hallitus, asiamiehenään U. Leanza, avustajanaan avvocato dello Stato G. De Bellis,

— Euroopan yhteisöjen komissio, asiamiehenään E. Traversa,

ottaen huomioon suullista käsittelyä varten laaditun kertomuksen,

kuultuaan julkisasiamiehen 14.3.2002 pidetyssä istunnossa esittämän ratkaisuehdotuksen,

on antanut seuraavan

tuomion

1 Tribunale di Trento on esittänyt yhteisöjen tuomioistuimelle 6.6.2000 tekemällään päätöksellä, joka on saapunut yhteisöjen tuomioistuimeen 26.6.2000, EY 234 artiklan nojalla ennakkoratkaisukysymyksen perusteettoman edun palauttamista koskevien yhteisön oikeuden periaatteiden tulkinnasta.

2 Tämä kysymys on esitetty Grundig Italiana SpA:n (jäljempänä Grundig Italiana) ja Ministero delle Finanzen (Italian valtiovarainministeriö) välisessä riita-asiassa, joka koskee 30.12.1982 annetun asetuksen (decreto-legge) nro 953 (Gazzetta Ufficiale di Repubblica Italiana, jäljempänä GURI, nro 359, 31.12.1982, s. 9570), joka myöhemmin korvattiin 28.2.1983 annetulla lailla nro 53 (GURI:n nro 58, säännönmukainen lisäosa, 1.3.1983, konsolidoitu teksti julkaistu GURI:ssa nro 65, 8.3.1983, s. 1798; jäljempänä laki nro 53/1983), 4 §:n nojalla käyttöön otetun, kantajan maksaman audiovisuaalisista ja foto-optisista tuotteista kannettavan kulutusveron palauttamista.

Pääasian riitaan liittyvät tosiseikat ja oikeudelliset seikat sekä ennakkoratkaisukysymys

3 Kulutusveroa kannettiin 1.1.1983 ja 31.12.1992 välisenä aikana. Grundig Italiana nosti 22.7.1993 tiedoksiannetulla haasteella kanteen niiden rahamäärien palauttamisesta, jotka se oli tänä aikana kulutusveroina maksanut muista jäsenvaltioista kuin Italian tasavallasta, eli pääasiallisesti Saksan liittotasavallasta, peräisin olevista audiovisuaalisista tuotteista.

4 Tribunale di Trento on jo esittänyt yhteisöjen tuomioistuimelle pääasiaa koskevan ennakkoratkaisukysymyksen, joka on ratkaistu asiassa C-68/96, Grundig Italiana (Kok. 1998, I-3775), 17.6.1998 annetulla tuomiolla (Kok. 1998, s. I-3775).

5 Tribunale di Trento esitti tuolloin seuraavan ennakkoratkaisukysymyksen:

"Onko EY:n perustamissopimuksen 95 artiklaa tulkittava siten, että siinä kielletään jäsenvaltiota ottamasta käyttöön tai kantamasta sellaista kulutusveroa, josta säädetään 30.12.1982 annetun asetuksen, joka on vahvistettu 28.2.1983 annetulla lailla nro 53, 4 §:ssä ja jonka yksityiskohtaisesta soveltamismenettelystä säädetään 23.3.1983 annetulla valtiovarainministeriön asetuksella, silloin kun kotimaisten tuotteiden ja muista jäsenvaltioista tuotujen tuotteiden veron peruste on erilainen ja kun veronkantomenettelyt poikkeavat toisistaan näiden samojen tuotteiden osalta?"

6 Yhteisöjen tuomioistuin vastasi tähän seuraavasti:

"EY:n perustamissopimuksen 95 artiklaa on tulkittava siten, että sen vastaista on, että jäsenvaltio ottaa käyttöön kulutusveron ja kantaa sitä, kun kotimaisten tuotteiden ja muista jäsenvaltioista tuotujen tuotteiden veron peruste ja veronkantomenettely poikkeavat toisistaan."

7 Yhteisöjen tuomioistuimen annettua tämän vastauksen Grundig Italiana vaati tribunale di Trentoa jatkamaan asian käsittelyä.

8 Ministero delle Finanze katsoi kuitenkin, että Grundig Italianan palauttamisvaatimus oli tiettyjen vaadittujen rahamäärien osalta esitetty liian myöhään.

9 Italian siviililain 2033 §:ssä säädetään, että "sillä, joka on suorittanut perusteettoman maksun, on oikeus saada maksettu rahamäärä palautetuksi — — ". Saman siviililain 2946 §:ssä säädetään, että "oikeus vanhenee kymmenessä vuodessa, jollei laissa muuta ole säädetty".

10 Lain nro 53/1983 4 §:n viimeisessä momentissa säädetään seuraavaa:

"Oikeus saada perusteettomasti maksettu vero palautetuksi vanhenee viidessä vuodessa maksupäivästä lukien."

11 Tullikaaren, joka on hyväksytty 23.1.1973 annetulla tasavallan presidentin asetuksella nro 43, 91 §:n 1 momentissa säädetään seuraavaa:

"Verovelvollisella on oikeus saada liikasuorituksensa palautetuiksi, jos tällaisten suoritusten syynä on ollut maksuunpanossa tapahtunut laskuvirhe tai se, että tullia arvioitaessa tavaraan on sovellettu tullitariffista eroavaa tullia. Verovelvollisen on kuitenkin haettava palauttamista viiden vuoden kuluessa maksupäivästä ja liitettävä hakemukseensa alkuperäinen maksutosite uhalla, että oikeus palautuksen saamiseen on menetetty."

12 Italian laki nro 428, joka on annettu 29.12.1990 ja jossa säädetään niiden velvoitteiden täyttämisestä, jotka perustuvat Italian jäsenyyteen Euroopan yhteisöissä (vuotta 1990 koskeva yhteisön oikeuden täytäntöönpanolaki) (GURI, säännönmukainen lisäosa nro 10, 12.1.1991; jäljempänä laki nro 428/1990), tuli voimaan 27.1.1991. Sen 29 §:n 1 momentissa säädetään seuraavaa:

"Tasavallan presidentin 23.1.1973 antamalla asetuksella nro 43 hyväksytyn tullikaaren 91 §:ssä säädettyä viiden vuoden preklusiivista määräaikaa on tulkittava niin, että sitä sovelletaan kaikkiin vaatimuksiin ja tuomioistuinmenettelyihin, jotka koskevat tullimenettelyjen yhteydessä maksettujen rahamäärien palauttamista. Kyseinen määräaika lyhenee kolmen vuoden pituiseksi 90 päivän kuluttua tämän lain voimaantulopäivästä."

13 Ministero delle Finanze on juuri tämän lain nro 428/1990 29 §:n 1 momentin nojalla vaatinut todettavaksi, että oikeus pääasiassa kyseessä olevan kanteen nostamiseen on menetetty siltä osin kuin se koskee yli kolme vuotta ennen kanteen nostamista maksettuja veroja, eli ennen 22.7.1990 maksettuja veroja. Ministero delle Finanze on toissijaisesti väittänyt, että asiassa olisi sovellettava lain nro 53/1983 4 §:n viimeisessä momentissa säädettyä viiden vuoden pituista vanhentumisaikaa. Tribunale di Trento on jo hyväksynyt Ministero delle Finanzen väitteen tältä osin.

14 Kansallinen tuomioistuin pohtii sitä vastoin sitä, onko lain nro 428/1990 29 §:n 1 momentissa säädetty kolmen vuoden pituinen preklusiivinen määräaika yhteensoveltuva perusteettoman edun palauttamista koskevien yhteisön oikeuden periaatteiden kanssa silloin, kun siihen on vedottu ennen sen voimaantuloa maksettujen rahamäärien palauttamista koskevassa asiassa.

15 On syytä muistuttaa, että yhteisöjen tuomioistuimelle on jo esitetty lain nro 428/1990 29 §:n 1 momentin säännöksiä koskevia ennakkoratkaisukysymyksiä ja että se on ratkaissut ne asiassa C-228/96, Aprile, 17.11.1998 (Kok. 1998, s. I-7141) ja asiassa C-343/96, Dilexport, 9.2.1999 (Kok. 1999, s. I-579) antamillaan tuomioilla.

16 Yhteisöjen tuomioistuin on edellä mainitussa asiassa Aprile antamansa tuomion tuomiolauselman 1 kohdassa todennut seuraavaa:

"Yhteisön oikeuden kanssa ristiriidassa ei ole sellaisen kansallisen säännöksen soveltaminen, jolla on tarkoitus ottaa käyttöön kaikkien tullialaa koskevien palauttamisvaatimusten osalta erityinen preklusiivinen määräaika, jonka pituus on ensin viisi vuotta ja sitten kolme vuotta, ja lakata soveltamasta näihin vaatimuksiin yleistä kymmenen vuoden vanhentumisaikaa, jota sovelletaan perusteettoman edun palauttamista koskeviin kanteisiin, jos tätä preklusiivista määräaikaa, joka on sama kuin tiettyihin muihin veroihin ja maksuihin sovellettava määräaika, sovelletaan samalla tavalla sekä yhteisön oikeuteen perustuviin verojen ja maksujen palauttamisvaatimuksiin että kansalliseen lainsäädäntöön perustuviin vastaaviin vaatimuksiin."

17 Edellä mainitussa asiassa Dilexport antamansa tuomion tuomiolauselman 1 kohdassa yhteisöjen tuomioistuin on lisäksi todennut seuraavaa:

"Ei ole yhteisön oikeuden vastaista, että kansallisissa säännöksissä asetetaan yhteisön oikeuden vastaisten tullien tai verojen palauttamiselle määräaikoja ja menettelyä koskevia edellytyksiä, jotka ovat epäedullisempia kuin ne edellytykset, joita sovelletaan yksityishenkilöiden välisiin perusteettoman edun palauttamista koskeviin kanteisiin, jos ensin mainittuja edellytyksiä sovelletaan samalla tavalla sekä yhteisön oikeuteen perustuviin palauttamisvaatimuksiin että kansalliseen oikeuteen perustuviin palauttamisvaatimuksiin ja jos niillä ei tehdä takaisinsaantioikeuden käyttämistä mahdottomaksi tai suhteettoman vaikeaksi."

18 Yhteisöjen tuomioistuin perusti kuitenkin nämä vastaukset siihen lähtökohtaolettamaan, että Italian tuomioistuimet tulkitsivat lain nro 428/1990 29 §:n 1 momenttia siten, että sillä sallitaan ennen uuden preklusiivisen määräajan voimaantuloa maksettuja rahamääriä koskevan palauttamisvaatimuksen esittäminen kolmen vuoden kuluessa tästä voimaantulosta.

19 Edellä mainitussa asiassa Dilexport annetun tuomion 42 kohdassa, joka on samansisältöinen kuin edellä mainitussa asiassa Aprile annetun tuomion 28 kohta, yhteisöjen tuomioistuin totesi seuraavaa:

" — — riidanalaisessa säännöksessä säädetään niin pitkästä määräajasta, että sillä turvataan verojen ja maksujen takaisinsaantioikeus. Yhteisöjen tuomioistuimessa esitetyistä suullisista ja kirjallisista huomautuksista ilmenee tältä osin, että Italian tuomioistuimet, myös Corte suprema di cassazione mukaan lukien, ovat tulkinneet tätä säännöstä niin, että tämän säännöksen nojalla voidaan vaatia verojen ja maksujen palauttamista kolmen vuoden kuluessa tämän säännöksen voimaantulosta. Näin ollen ei voida katsoa, että tällä säännöksellä tosiasiallisesti olisi taannehtivaa vaikutusta."

20 Kansallinen tuomioistuin tuntee edellä mainituissa asioissa Aprile ja Dilexport annetut tuomiot. Se katsoo kuitenkin Ministero delle Finanzen tavoin, että kansallisen lain soveltaminen johtaa 27.4.1991 lähtien — eli kolmen vuoden määräajan voimaantulon, joka puolestaan tapahtui 90 päivän kuluttua lain nro 428/1990 voimaantulosta, jälkeen — nostettujen kanteiden osalta yhteisöjen tuomioistuimen kyseisissä tuomioissa omaksuman lähtökohtaolettaman perustana olevasta ratkaisusta eroavaan ratkaisuun. Kansallinen tuomioistuin on viitannut 15.1.1992 annettuun Corte suprema di cassazionen tuomioon nro 414 katsoessaan, että vaikka uutta kolmen vuoden pituista preklusiivista määräaikaa ei kansallisen lain nojalla voidakaan soveltaa niissä asioissa, jotka jo olivat vireillä sen voimaantulopäivänä, sitä on kuitenkin sovellettava asioissa, jotka eivät vielä olleet vireillä tuona päivänä, vaikka ne koskisivatkin ennen tätä päivää maksettuja rahamääriä, ja että tämän vanhentumisajan on katsottava alkavan näiden rahamäärien maksamisajankohdasta.

21 Näin ollen kansallinen tuomioistuin pohtii, loukataanko tehokkuusperiaatetta ensinnäkin sillä, että vaatimuksen esittämiselle varattu määräaika lyhennetään kolmeksi vuodeksi ennen tätä lyhentämistä syntyneiden oikeuksien osalta, toiseksi sillä, että tämän määräajan luonne muuttuu (se on muuttunut sellaisesta keskeytettävissä olevasta vanhentumisajasta, jota ei voida ottaa huomioon viran puolesta, preklusiiviseksi määräajaksi, jota ei voida keskeyttää ja joka voidaan ottaa huomioon viran puolesta), ja kolmanneksi sillä, että sen siirtymäajan pituudeksi, jonka kuluessa näihin oikeuksiin liittyvät vaatimukset voitiin vielä esittää aiemmin voimassa olleessa vanhentumisajassa, on säädetty 90 päivää. Se toteaa, että tehokkuusperiaatetta on sovellettava sellaisia oikeussuojakeinoja koskeviin menettelysääntöihin, joilla pyritään turvaamaan yhteisön oikeuteen perustuvat oikeussubjektien oikeudet, jotta näillä säännöillä ei aiheutettaisi sitä, että noiden oikeuksien käyttäminen käy käytännössä mahdottomaksi tai suhteettoman vaikeaksi.

22 Kansallinen tuomioistuin korostaa erityisesti sitä, että yhteisöjen tuomioistuin on itsekin pitänyt kohtuullisena kolmen vuoden pituista preklusiivista määräaikaa ja myös yhden vuoden pituista preklusiivista määräaikaa, mutta se katsoo, että seuraavan ennakkoratkaisukysymyksen esittäminen on tarpeen nyt kyseessä olevan määräajan lyhenemistä edeltävän 90 päivän siirtymäajan vuoksi:

"Onko yhteisön oikeuden ja erityisesti oikeuskäytännössä (mm. [em.] asia Dilexport; asia C-260/1996, Spac, tuomio 15.9.1998, Kok. 1998, s. I-4997; asia C-231/1996, Edis, tuomio 15.9.1998, s. I-4951; [em.] asia — — Aprile ja asia C-261/1995, Palmisani, tuomio 10.7.1997, Kok. 1997, s. I-4025) jo useaan otteeseen vahvistetun tehokkuusperiaatteen vastaisena pidettävä kansallista säännöstä (29.12.1990 annetun lain nro 428 29 §:n 1 momentin lopussa), jossa vahvistetaan 90 päivän pituinen siirtymäaika, jonka kuluessa oikeudenhaltijan on nostettava perusteettoman edun palauttamista koskeva, yhteisön oikeuteen perustuva kanne, joka koskee ennen edellä mainitun kansallisen säännöksen voimaantuloa suoritettuja maksuja, jotta tämä ei menettäisi kolmen vuoden pituista preklusiivista määräaikaa, jolla on taannehtivasti korvattu aiemmin voimassa ollut viiden vuoden pituinen vanhentumisaika?"

Yhteisöjen tuomioistuimelle esitetyt huomautukset

23 Grundig Italiana yhtyy Ministero delle Finanzen ja kansallisen tuomioistuimen pääasiassa kyseessä olevien kansallisten säännösten tulkinnasta esittämään tulkintaan. Myös komission esittämä näkemys perustuu tähän tulkintaan.

24 Grundig Italiana katsoo nimittäin, että koska kolmen vuoden pituinen preklusiivinen määräaika vaikuttaa taannehtivasti ennen sen säätämistä syntyneisiin oikeuksiin, sen voimaantulon lykkääminen ainoastaan 90 päivällä johtaa perusteettoman edun palautuksensaantioikeuden "riistoon" vaatimuksen esittämiselle varatun määräajan lyhentämisellä. Lain nro 428/1990 29 §:n 1 momentissa ei näin ollen noudateta tehokkuusperiaatetta, koska sillä tehdään yhteisön oikeuden kanssa yhteensoveltumattoman kansallisen lainsäädännön nojalla maksettuja rahamääriä koskevan palauttamisvaatimuksen esittäminen erittäin vaikeaksi, ja näin siitä riippumatta, että kyseinen säännös muutoin noudattaa vastaavuusperiaatetta, sillä sitä sovelletaan erotuksetta niin yhteisön kuin kansalliseenkin oikeuteen perustuviin palauttamisvaatimuksiin.

25 Grundig Italianan mukaan 90 päivän pituinen ylimääräinen määräaika, jonka kuluessa asianomaiset voivat vielä välttyä kolmen vuoden pituisen taannehtivan prekluusiivisen määräajan soveltamiselta, oli liian lyhyt, jotta nämä olisivat voineet havaita lain nro 428/1990 29 §:n 1 momentin täysin uuden ja taannehtivan soveltamisalan ja ymmärtää, että tämä säännös vaikutti oikeuteen saada yhteisön oikeuden kanssa yhteensoveltumattoman kansallisen lainsäädännön nojalla perusteettomasti maksetut rahamäärät palautetuiksi, sillä vielä tuolloin tästä yhteensoveltumattomuudesta ei ollut olemassa tuomioistuinten päätöksiä eikä sitä ollut käsitelty oikeuskirjallisuudessa. Tällainen 90 päivän pituinen

määräaika ei myöskään ollut riittänyt kanteen vireillepanon valmisteluun, joka edellytti muun muassa tarvittavien asiakirjojen kokoamista ja päätöksentekomenettelyjen loppuunsaattamista, joka saattaa yhtiöissä, etenkin kansainvälisissä yhtiöissä, olla hyvinkin monivaiheista. Tämä arviointi on täysin yhdenmukainen sen arvioinnin kanssa, jonka yhteisöjen tuomioistuin on esittänyt edellä mainituissa asioissa Aprile ja Dilexport antamissaan tuomioissa ja jonka mukaan kolmen vuoden pituisen taannehtimattoman prekluusiivisen määräajan käyttöönottamisella ei loukata tehokkuusperiaatetta.

26 Komissio sitä vastoin ei ole sitä mieltä, että lain nro 428/1990 29 §:n 1 momentilla säädetyissä olosuhteissa käyttöön otetulla kolmen vuoden pituisella preklusiivisella määräajalla loukattaisiin tehokkuusperiaatetta.

27 Tältä osin komissio toteaa, että yhteisöjen tuomioistuin on asiassa C-221/88, Busseni, 22.2.1990 antamassaan tuomiossa (Kok. 1990, s. I-495, Kok. Ep. X, s. 341, 35 kohta) katsonut, että luottamuksensuojan periaate ei estä uuden säännöstön soveltamista vanhan säännöstön voimassaoloaikana syntyneiden tilanteiden tuleviin vaikutuksiin. Komissio katsoo, että yhteisön oikeuteen nähden pääasiassa kyseessä olevaa lainsäädäntöä ei ole pidettävä taannehtivana. Kansallisen lainsäätäjän on tietenkin pidettävä huoli siitä, ettei kyseisiltä verovelvollisilta raa'asti riistetä oikeutta saada yhteisön oikeuden vastaiset verot palautetuiksi, kun lainsäätäjä lyhentää vaatimuksen esittämiselle varattua määräaikaa. Tästä seuraa, että lainsäätäjän on tämän määräajan lyhentämistä koskevia sääntöjä antaessaan säädettävä kohtuullinen siirtymäaika, jonka kuluessa kyseiset verovelvolliset voivat — jos ne osoittavat vaadittavaa huolellisuutta — turvata mahdollisuutensa saada palautetuiksi sellaiset saatavansa, jotka ovat syntyneet ajankohtana, jona vero perusteettomasti kannettiin.

28 Komission mukaan niiden arviointiperusteiden, joita sovelletaan arvioitaessa sellaisen siirtymäajan pituuden kohtuullisuutta, josta on säädetty lyhempään määräaikaan siirryttäessä, ei tarvitse olla samoja kuin niiden, joiden perusteella arvioidaan itse vaatimuksen esittämiselle varatun määräajan yhteensopivuutta tehokkuusperiaatteen kanssa. Tässä tapauksessa komissio katsoo, että lain nro 428/1990 29 §:n 1 momentilla käyttöön otettu 90 päivän pituinen siirtymäaika on riittävä ja yhteensopiva tehokkuusperiaatteen kanssa.

29 Italian hallitus puolestaan katsoo, että yhteisöjen tuomioistuin on esittänyt pääasiassa kyseessä olevien kansallisten säännösten oikean tulkinnan edellä mainituissa asioissa Aprile ja Dilexport ja että kansallinen tuomioistuin on tässä asiassa saattanut asian yhteisöjen tuomioistuimen käsiteltäväksi, koska se on tulkinnut virheellisesti kansallista oikeutta. Corte suprema di cassazione on kylläkin vain katsonut, että lain nro 428/1990 29 §:n 1 momentissa säädetyn preklusiivisen määräajan taannehtiva soveltaminen on mahdotonta ennen tämän lain voimaantuloa esitettyihin vaatimuksiin, mutta sen mukaan ei ole mitään syytä kohdella eri tavoin henkilöitä, jotka esittävät aiemmin syntyneisiin oikeuksiin perustuvia vaatimuksia tuon päivän jälkeen. Koska kansallisen tuomioistuimen kysymys perustuu kansallisen oikeuden virheelliseen analyysiin, yhteisöjen tuomioistuin ei voi vastata siihen.

Tutkittavaksi ottaminen

30 Edellisessä kohdassa esitetyn Italian hallituksen näkemyksen osalta on muistutettava, että EY 234 artiklan mukaisessa yhteisöjen tuomioistuimen ja kansallisten tuomioistuimien yhteistyössä yksinomaan kansallisen tuomioistuimen, jossa asia on vireillä ja joka vastaa annettavasta ratkaisusta, tehtävänä on kunkin asian erityspiirteiden perusteella harkita, onko ennakkoratkaisu tarpeen asian ratkaisemiseksi ja onko sen yhteisöjen tuomioistuimelle esittämillä kysymyksillä merkitystä asian kannalta. Jos esitetyt kysymykset koskevat yhteisön oikeuden tulkintaa, yhteisöjen tuomioistuimella on siten periaatteessa velvollisuus ratkaista esitetyt kysymykset (ks. mm. asia C-415/93, Bosman, tuomio 15.12.1995, Kok. 1995, s. I-4921, 59 kohta).

31 Yhteisöjen tuomioistuimen on tosin poikkeustapauksissa oman toimivaltaisuutensa arvioimiseksi tutkittava ne olosuhteet, joiden vallitessa kansallinen tuomioistuin on ennakkoratkaisupyynnön esittänyt. Yhteisöjen tuomioistuin voi kieltäytyä vastaamasta kansallisen tuomioistuimen esittämään ennakkoratkai-

sukysymykseen vain, jos on ilmeistä, että kansallisen tuomioistuimen pyytämällä yhteisön oikeuden tulkitsemisella ei ole mitään yhteyttä kansallisessa tuomioistuimessa käsiteltävän asian tosiseikkoihin tai kohteeseen taikka jos kyseinen ongelma on luonteeltaan hypoteettinen tai yhteisöjen tuomioistuimella ei ole tiedossaan niitä tosiseikkoja ja oikeudellisia seikkoja, jotka ovat tarpeen, jotta se voisi antaa hyödyllisen vastauksen sille esitettyihin kysymyksiin (ks. mm. asia C-379/98, PreussenElektra, tuomio 13.3.2001, Kok. 2001, s. I-2099, 39 kohta).

32 Näin ei ole nyt esillä olevassa asiassa. Pääasian asianosaiset ja erityisesti Ministero delle Finanze ovat yhtä mieltä siitä, että lain nro 428/1990 29 §:n 1 momentti sinänsä aiheuttaa kolmen vuoden pituisen preklusiivisen määräajan soveltamisen asioissa, joita ei vielä ollut pantu vireille tämän määräajan voimaantulopäivänä, vaikka ne koskisivatkin ennen tätä päivää maksettuja rahamääriä, ja lisäksi tämän säännöksen perusteella tämä määräaika alkaa kulua näiden rahamäärien maksamisajankohdasta. Yhteisöjen tuomioistuimelle esitetty kysymys ei siis ole millään tavoin hypoteettinen. Toisaalta yhteisöjen tuomioistuimen tietojen mukaan se näkemys, jonka Italian hallitus on omaksunut sille jättämissään huomautuksissa, ei ole saanut Ministero delle Finanzea luopumaan lain nro 428/1990 29 §:n 1 momentista esittämästään vastakkaisesta tulkinnasta, johon se on vedonnut Grundig Italianaa vastaan tribunale di Trentossa, mistä aiheutuu pääasian riidan vireilläolon jatkuminen.

Ennakkoratkaisukysymys

33 Koska yhteisö ei ole antanut säännöksiä perusteettomasti kannettujen kansallisten verojen ja maksujen palauttamisesta, kunkin jäsenvaltion asiana on sisäisessä oikeusjärjestyksessään määrittää toimivaltaiset tuomioistuimet ja antaa menettelysäännöt sellaisia oikeussuojakeinoja varten, joilla pyritään turvaamaan yhteisön oikeuteen perustuvat oikeussubjektien oikeudet, kuitenkin siten, että nämä menettelysäännöt eivät saa olla epäedullisempia kuin ne, jotka koskevat samankaltaisia jäsenvaltion sisäiseen oikeuteen perustuvia vaatimuksia (vastaavuusperiaate), eivätkä ne saa olla sellaisia, että yhteisön oikeudessa vahvistettujen oikeuksien käyttäminen on käytännössä mahdotonta tai suhteettoman vaikeaa (tehokkuusperiaate) (ks. mm. em. asia Aprile, tuomion 18 kohta).

34 Yhteisöjen tuomioistuin on todennut tämän viimeksi mainitun periaatteen osalta, että yhteisön oikeuden mukaista on se, että oikeussuojakeinojen käyttämiselle asetetaan kohtuulliset preklusiiviset määräajat, joilla edistetään sekä asianomaista verovelvollista että kyseistä viranomaista suojaavaa oikeusvarmuutta. Tällaiset määräajat eivät näet ole sellaisia, että niillä tehtäisiin yhteisön oikeusjärjestyksessä annettujen oikeuksien käyttäminen käytännössä mahdottomaksi tai suhteettoman vaikeaksi. Tältä osin kansallinen preklusiivinen kolmen vuoden määräaika, joka alkaa kulua riitautetun maksun maksamispäivästä, vaikuttaa sinänsä kohtuulliselta (ks. em. asia Aprile, tuomion 19 kohta).

35 Tehokkuusperiaatteella ei myöskään ehdottomasti kielletä vaatimuksen esittämiselle varatun sellaisen uuden ja lyhyemmän määräajan taannehtivaa soveltamista, joka voi olla verovelvollisen kannalta aiemmin sovellettua määräaikaa rajoittavampi, jos sitä sovelletaan yhteisön oikeuden vastaisten kansallisten verojen palauttamisvaatimuksiin, joita ei vielä ollut pantu vireille uuden määräajan voimaantulohetkellä mutta jotka koskevat vanhan määräajan soveltamisaikana maksettuja rahamääriä.

36 Koska perusteettomasti kannettujen kansallisten verojen palauttamissäännöt annetaan kansallisessa oikeudessa, kysymys näiden sääntöjen taannehtivasta soveltamismahdollisuudesta kuuluu sekin kansallisen oikeuden alaan, kunhan mahdollisella taannehtivalla soveltamisella ei vaaranneta tehokkuusperiaatteen noudattamista.

37 Tältä osin on todettava, että vaikka tehokkuusperiaate ei ole esteenä sille, että kansallisella lainsäädännöllä lyhennetään yhteisön oikeuden vastaisesti maksettujen rahamäärien palauttamisvaatimuksen esittämiselle varattua määräaikaa, edellytyksenä tältä osin on kuitenkin se, että uusi määräaika on kohtuullinen, ja myös se, että tähän uuteen lainsäädäntöön sisältyy sellainen siirtymäjärjestelmä, jonka nojalla oikeussubjekteilla on käytössään riittävä aika tämän lainsäädännön antamisen jälkeen esittää ne palauttamisvaatimukset, jotka heillä olisi ollut oikeus esittää aikaisemman lainsäädännön voimassa ollessa. Kyseinen siirtymä-

järjestelmä on tarpeen, koska aikaisemmin voimassa ollutta vanhentumisaikaa lyhyemmän vanhentumisajan soveltaminen välittömästi kyseisiin vaatimuksiin aiheuttaisi sen, että joiltakin oikeussubjekteilta evättäisiin taannehtivasti oikeus palautuksen saamiseen, tai sen, että heille jäisi aivan liian lyhyt aika vedota kyseiseen oikeuteen (asia C-62/00, Marks & Spencer, tuomio 11.7.2002, Kok. 2002, s. I-6325, 38 kohta).

38 Siirtymäajan on näin ollen oltava riittävä, jotta niille verovelvollisille, jotka alun perin ajattelivat, että heidän käytettävissään on vanha määräaika, jää kohtuullinen aika vedota oikeuteensa palautuksen saamiseen, jos heidän vaatimuksensa on jo myöhässä uuteen määräaikaan nähden. Heidän on joka tapauksessa saatava mahdollisuus valmistella kannettaan ilman hätiköintiä, joka johtuu velvollisuudesta toimia siinä määrin kiireellisesti, ettei käytettävissä olevan ajan pituus ole missään suhteessa niihin määräaikoihin, jotka heillä alun perin oli käytettävissään.

39 Sellainen 90 päivän pituinen siirtymäaika, joka edeltää kymmenen tai viiden vuoden pituisen määräajan korvaavan kolmen vuoden pituisen määräajan taannehtivan soveltamisen aloittamista, on selvästi riittämätön. Suhteessa alkuperäiseen viiden vuoden määräaikaan tällainen ajanjakso aiheuttaa nimittäin sen, että ne verovelvolliset, joiden oikeudet ovat syntyneet noin kolme vuotta aiemmin, joutuvat käytännössä toimimaan kolmen kuukauden kuluessa, vaikka he ajattelivat, että heidän käytettävissään on vielä lähes kaksi vuotta.

40 Tällaisessa tilanteessa, jossa kymmenen tai viiden vuoden pituinen määräaika lyhenee kolmeksi vuodeksi, sen vähimmäissiirtymäajan pituus, joka tarvitaan yhteisön oikeusjärjestyksellä annettujen oikeuksien tehokkaan käyttämisen varmistamiseksi siten, että tavanomaista huolellisuutta noudattavat verovelvolliset voivat saada tiedon uudesta järjestelmästä ja valmistella sekä panna vireille vaatimuksensa olosuhteissa, jotka eivät vaaranna heidän menestymismahdollisuuksiaan, voidaan kohtuuden mukaan arvioida kuudeksi kuukaudeksi.

41 Sen, että kansallinen tuomioistuin toteaa kansallisen lainsäätäjän säätämän, pääasiassa tarkoitetunlaisen siirtymäajan olevan riittämätön, ei kuitenkaan tarvitse johtaa siihen, että uutta määräaikaa ei lainkaan saataisi soveltaa taannehtivasti. Tehokkuusperiaate edellyttää nimittäin tällaisen taannehtivan soveltamisen välttämistä vain silloin, kun se on välttämätöntä tämän periaatteen noudattamiseksi. Näin ollen pääasian kaltaisessa asiassa kuudeksi kuukaudeksi arvioidun riittävän siirtymäajan päättymisen jälkeen nostettuihin kanteisiin on voitava soveltaa uutta määräaikaa, vaikka nämä kanteet koskisivatkin sellaisten rahamäärien palauttamista, jotka on maksettu ennen tätä uutta määräaikaa koskevan säädöksen voimaantuloa.

42 Kansalliselle tuomioistuimelle on siis vastattava siten, että yhteisön oikeuden vastaista on menettely, jossa kantajaan sovelletaan taannehtivasti preklusiivista määräaikaa, joka on lyhyempi ja rajoittavampi kuin määräaika, jota aiemmin sovellettiin yhteisön oikeuden vastaisten kansallisten verojen palauttamisvaatimuksiin, jollei ole säädetty sellaisesta riittävästä siirtymäajasta, jonka kuluessa ennen tätä uutta määräaikaa koskevan säädöksen voimaantuloa maksettujen rahamäärien palauttamisvaatimukset voidaan esittää vielä vanhaa määräaikaa koskevan järjestelmän perusteella. Jos viiden vuoden pituinen vanhentumisaika korvataan kolmen vuoden preklusiivisella määräajalla, 90 päivän pituista siirtymäaikaa on pidettävä riittämättömänä, ja sellaisen vähimmäissiirtymäajan pituudeksi, joka mahdollistaa sen, ettei tällaisen palautuksensaantioikeuden käyttäminen käy suhteettoman vaikeaksi, on katsottava kuusi kuukautta.

Oikeudenkäyntikulut

43 Yhteisöjen tuomioistuimelle huomautuksensa esittäneille Italian hallitukselle ja Euroopan yhteisöjen komissiolle aiheutuneita oikeudenkäyntikuluja ei voida määrätä korvattaviksi. Pääasian asianosaisten osalta asian käsittely yhteisöjen tuomioistuimessa on välivaihe kansallisessa tuomioistuimessa vireillä olevan asian käsittelyssä, minkä vuoksi kansallisen tuomioistuimen asiana on päättää oikeudenkäyntikulujen korvaamisesta.

Näillä perusteilla

YHTEISÖJEN TUOMIOISTUIN (kuudes jaosto)

on ratkaissut Tribunale di Trenton 6.6.2000 tekemällään päätöksellä esittämän ennakkoratkaisukysymyksen seuraavasti:

Yhteisön oikeuden vastaista on menettely, jossa kantajaan sovelletaan taannehtivasti preklusiivista määräaikaa, joka on lyhyempi ja rajoittavampi kuin määräaika, jota aiemmin sovellettiin yhteisön oikeuden vastaisten kansallisten verojen palauttamisvaatimuksiin, jollei ole säädetty sellaisesta riittävästä siirtymäajasta, jonka kuluessa ennen tätä uutta määräaikaa koskevan säädöksen voimaantuloa maksettujen rahamäärien palauttamisvaatimukset voidaan esittää vielä vanhaa määräaikaa koskevan järjestelmän perusteella. Jos viiden vuoden pituinen vanhentumisaika korvataan kolmen vuoden preklusiivisella määräajalla, 90 päivän pituista siirtymäaikaa on pidettävä riittämättömänä, ja sellaisen vähimmäissiirtymäajan pituudeksi, joka mahdollistaa sen, ettei tällaisen palautuksensaantioikeuden käyttäminen käy suhteettoman vaikeaksi, on katsottava kuusi kuukautta.

Macken Gulmann Puissochet

Schintgen Cunha Rodrigues

Julistettiin Luxemburgissa 24 päivänä syyskuuta 2002.

R. Grass

kirjaaja

F. Macken

kuudennen jaoston puheenjohtaja